

Datum: 6 mei 2017

Betreft: Inbreng maatschappelijke organisaties op AO/RBZ Handel 9 mei a.s.

Contact: Jurjen van den Bergh 06 425 11 383 / jurjen@ttipalalrm.nl

Geachte leden van de Vaste Kamercommissie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,

Op 9 mei aanstaande houdt uw Commissie een Algemeen Overleg ter voorbereiding op de Raad Buitenlandse Zaken/Handel van 11 mei as. Graag vragen onderstaande maatschappelijke organisaties aandacht voor een aantal van hun speerpunten en zorgen op het gebied van het Europese handels- en investeringsbeleid.

EU in hogere versnelling

Wij signaleren dat, na het - voorlopig - stagneren van de TTIP-onderhandelingen met de VS, de handelsonderhandelingen van de EU met andere landen in een stroomversnelling raken. De Europese Commissie kondigde aan haast te maken in de onderhandelingen met Mexico en handelsblok Mercosur en er worden nieuwe onderhandelingen gestart met Australië, Nieuw Zeeland en Chili. Dat noopt tot een actieve houding van uw Kamer en commissie. Die haast is in onze overtuiging strijdig met de groeiende roep om meer duurzame handel, meer oog voor inkomensongelijkheid en meer zeggenschap over de kwaliteit van onze landbouw, ons voedsel en onze productstandaarden.

Draagvlak wordt nog steeds kleiner

Deze voortvarende aanpak brengt grote risico's met zich mee. Wij constateren dat deze generatie handelsdeals niet strookt met de ambities in het klimaatakkoord van Parijs, en de wens die er is onder consumenten, boeren en werknemers om eerlijker en duurzamer te produceren, goede arbeidsvoorwaarden te hanteren en eerlijke lonen uit te keren.

CETA is geen progressief akkoord en zal onderweg sneuvelen

CETA biedt onvoldoende garanties en levert te veel risico's op. Het ondermijnt internationale verplichtingen en afspraken op het gebied van arbeid, milieu, dierenwelzijn en volksgezondheid. Multinationals die zich geschaad voelen door democratische besluiten krijgen met een zogenaamd ICS een rechtssysteem dat ze bevoordeelt. Eerlijke en duurzame handel kan en moet de norm worden en daar zijn goede regels voor noodzakelijk. CETA staat juist voor deregulering en liberalisering.

Update onderhandelingen per verdrag

Hieronder schetsen we een overzicht van de diverse arena's en de, in onze optiek, belangrijkste issues en actiepunten.

We gaan in vogelvlucht langs CETA, de nieuwe Nederlandse model-IBO, het Investment Court System en in het verlengde daarvan het initiatief voor een Multilateraal Investeringshof, en een scala aan nieuwe handelsonderhandelingen, met speciale aandacht

voor EU-Indonesië en EU-China, en we kijken naar implicaties voor mensenrechten en de beleidsdiscussie over de afdwingbaarheid van duurzaamheidshoofdstukken.

Graag gaan we, op basis van uw interesse op (een aantal van) deze onderwerpen, een nader gesprek aan. Neemt u hiervoor, en ook voor eventuele vragen, gerust contact op met Jurjen van den Bergh op bovenstaande contactgegevens.

Namens Greenpeace, SOMO, Milieudefensie en TNI,

Kees Kodde, Roos van Os, Freek Bersch en Pietje Vervest

CETA

In het kader van CETA -het uitonderhandelde handels- en investeringsakkoord met Canada- is sprake van heronderhandelingen. Naar verwachting zal CETA deze zomer in de fase terechtkomen waarin het grootste deel van het verdrag voorlopig wordt geïmplementeerd. Het investeringshoofdstuk is nadrukkelijk buiten deze voorlopige implementatie gehouden en beide partijen hebben aangegeven hier nog veranderingen in te willen aanbrengen. Als er daadwerkelijk wordt teruggegaan naar de tekentafel, is het van belang om erop toe te zien dat de amenderingen verder gaan dan alleen het doorvoeren van verbeteringen op het gebied van procesvoering en transparantie bij de behandeling van geschillen. Aangezien de Nederlandse regering geen wezenlijke eigen eisen stelde bij haar 'ja', is het aan de nieuwe Kamer om een positie te bepalen ten opzichte van die gesprekken.

In de context van CETA en TTIP is groot maatschappelijk verzet gerezen tegen de ruime mogelijkheden voor internationale bedrijven en investeerders om hoge schadevergoedingen te eisen voor overheidsmaatregelen die mogelijk hun winstmarges nadelig beïnvloeden. De dreiging van miljoenenclaims die uit publieke budgetten moeten worden betaald, kan invoering van beleid dat uit breder maatschappelijk oogpunt gewenst is, belemmeren. Dat de rechtmatigheid en proportionaliteit van overheidsmaatregelen wordt gekoppeld aan de mate waarin zij handel belemmeren, versterkt het risico op claims.

Het gevaar bestaat dat op deze manier sociaal en milieubeleid wordt afgezwakt om tegemoet te komen aan louter commerciële bedrijfsbelangen. Het is daarom niet alleen van belang dat de manier waarop geschillen worden behandeld, wordt aangepast - waarvoor aanzetten zijn gedaan in de nieuwe ICS-aanpak van de Europese Commissie (die overigens nog niet verreichend genoeg zijn). Het is ook van belang dat de grondslagen waarop bedrijven overheidsbeleid, buiten de nationale rechter om, ter discussie kunnen stellen, fors worden ingeperkt. De soevereine beleidsvrijheid van overheden om vorm te geven aan hun plicht om te reguleren in het algemeen belang, mag door investeringsgeschillenbeslechting niet worden aangetast. ICS doet dit wel.

Nieuwe Nederlandse model-IBO

Nederland is op dit moment bezig met het ontwikkelen van een nieuwe model-investeringsbeschermingsovereenkomst (IBO), op basis waarvan nieuwe Nederlandse bilaterale investeringverdragen zullen worden uitonderhandeld. Het ministerie heeft aangegeven dat deze nieuwe model-IBO in grote lijnen het CETA-model zal volgen.

Ondergetekende organisaties zouden bij voorkeur helemaal willen afstappen van de eenzijdige, preferentiële rechtsgang die ISDS aan internationale investeerders biedt. Wij pleiten minimaal voor een koerswijziging: een veel beperktere mate van investeringsbescherming, plichten voor investeerders en een einde aan de mogelijkheid voor buitenlandse bedrijven om via Nederlandse verdragen investeringsclaims in te dienen.

Een ander belangrijk element om mee te nemen in het kader van de door Nederland voorgestane 'reset' van het handelsbeleid is de opname in de Nederlandse model-IBO van afdwingbare duurzaamheidsbepalingen en bindende verantwoordelijkheden voor investeerders op het gebied van duurzaamheid en mensenrechten.

Investment Court System en Multilateraal Investeringshof

In de EU wordt ingezet op uitbreiding van het nieuwe Investment Court System (ICS) naar een Multilateraal Investeringshof (Multilateral Investment Court: MIC). Dit is deels ingegeven door praktische overwegingen: het opzetten van een apart ICS voor elk individueel handels- en investeringsakkoord is een omslachtige zaak.

Hierbij signaleren wij een drietal problemen:

Ten eerste is Investment Court System op geen enkele wijze te vergelijken met een volwaardige rechtbank met alle institutionele 'checks & balances' die nodig zijn om onpartijdigheid en onafhankelijkheid te garanderen. Ook blijft de eenzijdigheid van het systeem, waarbij alleen de selecte groep van buitenlandse investeerders met passeren van de binnenlandse rechter een zaak kan aanspannen, ongemoeid.

Ten tweede wordt ingezet op arbiters met een expertise in investeringsrecht. Kennis van bijv. internationaal milieu- of mensenrecht is geen vereiste, terwijl dit soort elementen in investeringszaken met grote regelmaat een belangrijke rol spelen.

Ten derde wordt in het ICS/MIC-systeem op geen enkele wijze de zeer brede grondslagen op basis waarvan buitenlandse investeerders zaken kunnen aanspannen ingeperkt. De clausules in investeringsverdragen en investeringshoofdstukken in handelsverdragen zijn nu vaak dermate breed interpreteerbaar dat het internationale investeerders in staat stelt een breed scala aan overheidsmaatregelen ter discussie te stellen, ongeacht of die is genomen in het bredere algemeen belang en zonder een direct oogmerk om handels- of investeringsbeleid te hinderen. De brede grondslagen van de investeringsbescherming in verdragen stelt bedrijven in staat oneigenlijke invloed uit te oefenen op beleid door te dreigen met claims en zo beleid te vertragen of af te zwakken ('regulatory chill').

De Europese Unie zet in op opname van een Investment Court System (ICS) in al haar handelsonderhandelingen, zowel met OS-landen als ontwikkelde landen als de VS, Canada en Japan.

Nieuwe handelsonderhandelingen

Nu de TTIP-onderhandelingen zijn gestagneerd, geeft de Europese Unie een nieuwe impuls aan het versneld afsluiten van een scala aan andere bilaterale handelsverdragen. Op de agenda staan in elk geval verdragen met Mexico, de Filipijnen, en Indonesië. Voor onderhandelingen met Australië, Nieuw Zeeland en Chili wordt een mandaat gevraagd. Ook

wordt er gewerkt aan hernieuwde onderhandelingen met bijv. de Mercosur-landen en de Noord-Afrikaanse staten. Een vrijhandels- en investeringsakkoord met Japan, dat qua omvang een derde van de wereldeconomie beslaat, nadert de eindfase. En er wordt haast gemaakt met een investeringsovereenkomst met China. Ook wordt onderhandeld over een investeringsakkoord met Myanmar. En wordt er gewerkt aan een herziening/uitbreiding van de douane-unie met Turkije.

Filippijnen, Turkije, Mexico

In de nieuwe handelsverdragen spelen nog andere elementen, die raken aan de kernwaarden van de Europese Unie. In Turkije verslechtert de mensenrechtensituatie snel. Dit zou moeten nopen tot een pas op de plaats ten aanzien van het aanhalen van de betrekkingen.

Het spanningsveld met respect voor de mensenrechten op de Filippijnen heeft nauwelijks betoog. De handelsonderhandelingen met de Filippijnen zijn inmiddels stilgelegd en zouden niet hervat mogen worden zolang de eigen burgers en human rights defenders er hun leven niet zeker zijn.

Ook in Mexico worden problemen gesignaleerd m.b.t. betrokkenheid van Europese bedrijven bij mensenrechtenschendingen, o.a. de vakbondsvrijheid en uitputting van natuurlijke hulpbronnen. Uitbreiding van het handelsverdrag met een investeringshoofdstuk verhoogt het risico op investeringsclaims en 'regulatory chill'.

Marokko, Tunesië, Egypte, Jordanië

In diverse andere onderhandelingen spelen kwesties op het gebied van menselijke ontwikkeling en aantasting van de levensstandaard. Een handelsverdrag van de EU met Marokko, Tunesië, Egypte en Jordanië kan blijkens de EMFTA-sustainability impact assessment van de EU leiden tot forse krimp in de maakindustrie en belangrijke sectoren als voedsel/dranken, textiel/kleding en leder/schoeisel in deze landen, met grote gevolgen voor de lokale werkgelegenheid. Dit is in strijd met de Nederlandse inzet op duurzaamheid en inclusieve groei.

EU Mercosur

Uit de Sustainability Impact Assessment inzake een handelsakkoord met Mercosur blijkt dat een dergelijk akkoord tot forse uitbreiding van veehouderij en sojateelt kan leiden, met niet alleen negatieve impacts voor de Europese veehouderij, maar ook met een stijging van het tempo van ontbossing, landroof, dwangarbeid en milieuvervuiling tot gevolg.

EU-Myanmar

In de onderhandelingen over een investeringsverdrag met Myanmar wordt dit land blootgesteld aan de mogelijkheid van investeringsclaims op een moment dat grote ingrepen in de nationale wet- en regelgeving kunnen worden verwacht: Myanmar is een

land in transitie dat de instituties om te komen tot een volwaardige rechtstaat nog moet ontwikkelen en middels vredesonderhandelingen tot een federale staat zal moeten komen. Noodzakelijke ingrepen om het investeringsklimaat in te kaderen kunnen gemakkelijk leiden tot (dreiging van) claims en een disproportionele invloed van het bedrijfsleven op de vormgeving van beleid, ten koste van bredere maatschappelijke belangen.

In relatie tot Myanmar rijst bovendien de vraag waarom in het geval van de Filippijnen de zorgwekkende mensenrechtensituatie wel aanleiding geeft om de handelsonderhandelingen stil te leggen, en de grootschalige vervolging van de Rohingya daar kennelijk geen reden toe geeft.

EU-Indonesië

Ten aanzien van de onderhandelingen van de EU met Indonesië is de Nederlandse positie inmiddels in een leeskamer voor Kamerleden beschikbaar. Van belang voor deze onderhandelingen is het feit dat Indonesië in 2014 heeft besloten al zijn bilaterale investeringsovereenkomsten op te zeggen vanwege de te grote druk die via investeringsclaims op de koers van het eigen ontwikkelingsbeleid kon worden uitgeoefend. Indonesië wil investeringsbescherming vormgeven op een nieuwe leest, die het mogelijk moet maken om buitenlandse investeerders nauwer te binden aan verplichtingen en verantwoordelijkheden om te zorgen dat investeringen daadwerkelijk bijdragen aan nationale groei en werkgelegenheid en meer ruimte laten voor bijv. milieubescherming. Ook wil Indonesië de grondslagen voor het aanspannen van investeringsgeschillen inperken. Het is aan het Nederlandse parlement om erop toe te zien dat de Nederlandse inzet in de EU deze wensen meeweegt en gewicht geeft in het onderhandelingsproces.

Onze Indonesische partners benadrukken daarnaast het grote belang om de onderhandelingen niet alleen vergezeld te laten gaan van een Sustainability Impact Assessment (SIA), maar ook van een specifiek Human Rights Impact Assessment (HRIA). Deze moeten tijdig worden uitgevoerd, zodat zij de onderhandelingen daadwerkelijk kunnen beïnvloeden. Ook zouden *ex post*, na implementatie van een handels- en investeringsakkoord, periodiek SIAs en HRIAs moeten worden uitgevoerd om mogelijke onwenselijke gevolgen van zo'n akkoord in kaart te brengen en tegen te gaan. Wij delen deze inzet van onze Indonesische partners en zijn van mening dat zij zou moeten gelden voor alle EU-onderhandelingen over handels- en/of investeringsverdragen.

Een handelsverdrag tussen Indonesië en de EU zal onvermijdelijk leiden tot expansie van palmolieproductie, met ontbossing tot gevolg. De klimaatimpact van ontbossing voor palmolie is enorm, mede omdat methaanrijke veengronden overhoop worden gehaald.

EU-China

M.b.t. het voorgenomen EU-investeringsverdrag met China gelden zorgen over investeringsgeschillenbeslechting in versterkte mate. Inkomende investeringen uit China in cruciale sectoren van de Europese lidstaten, zoals infrastructuur en energie, vertonen een significante groei en doen het risico op investeringsclaims ten koste van publieke budgetten navenant toenemen, vooral als krachtig ingrijpen in de economie om klimaatverandering tegen te gaan noodzakelijk wordt. Een extra prijskaartje aan

klimaatbeleid als gevolg van investeringsclaims kan de vereiste beleidsomslagen ernstig verzwakken of vertragen.

Duurzaamheidshoofdstukken

In het kader van duurzaamheid zijn wij blij met een versterkte Nederlandse inzet op het beter afdwingbaar maken van duurzaamheidshoofdstukken in handelsverdragen. In onze optiek is een aanzienlijke aanscherping t.a.v. de huidige praktijk gewenst.

Duurzaamheidshoofdstukken worden vooralsnog gekenmerkt door een inzet op een vrijblijvende dialoog, zonder concrete doelstellingen. Ook blijven deze hoofdstukken buiten de algemene geschillenbeslechting in handelsverdragen en bestaat er geen verplichting om de in deze hoofdstukken opgenomen bepalingen rechtstreeks mee te wegen in kernhoofdstukken van handelsverdragen, zoals bijv. het investeringshoofdstuk. Daarnaast zijn in bilaterale investeringsverdragen vaak (nog) helemaal geen duurzaamheidsoverwegingen opgenomen.

De discussie over de vormgeving van duurzaamheidshoofdstukken en hun interactie met andere delen van handelsakkoorden zal de komende tijd verder worden gevoerd. Als maatschappelijke organisaties zullen wij onze voorstellen voor verbetering graag delen met uw Kamer en het ministerie en verkennen wij graag met u de mogelijkheden om op deze en andere manieren een constructieve bijdrage te leveren aan het vormgeven van beleid. Ook op de andere in deze brief genoemde punten gaan wij graag in gesprek om onze visie en inzet met u te delen. We nemen binnenkort graag contact met u op om uw interesse voor een nadere uitwisseling op dit terrein te peilen.

Namens [organisaties],

Met vriendelijke groet,

...

...